

EL DEBAT SOBRE EL JESÚS HISTÒRIC

D'ençà de la segona meitat del segle XVIII hi ha un debat obert i apassionat al voltant de l'existència històrica de Jesús. L'any 1778, un escrit pòstum de l'investigador alemany Hermann Samuel Reimarus va ser el primer a plantejar que potser el que Jesús va dir i va fer està lluny del que podien entendre els seus deixebles i del que van consignar per escrit. Des que en 1892, un investigador alemany, M. Kähler, va començar a diferenciar entre «Jesús històric» i «Crist de la fe», esbrinar les diferències entre un i l'altre s'ha convertit en una exigència metodològica.

Els estudiosos assumeixen que el 'Jesús històric' no equival al 'Crist de la fe', perquè el que llegim als Evangelis no és exactament el que va dir l'home Jesús, sinó el que van entendre els seus deixebles en una experiència creient, condicionada per una tradició cultural (hebrea), per una situació econòmica (eren pobres) i per una complexa situació política (Israel ocupat pels romans, però amb una forta contestació política —fins i tot amb resistència armada dels 'zelotes'). Cal recordar que els seus primers deixebles eren gairebé tots analfabets i sense especials coneixements del vocabulari teològic o filosòfic; per tant és molt possible que en el seu coneixement de Jesús s'hi interpolessin elements poc històrics o de fiabilitat dubtosa, per ressaltar el poder del Crist salvador.

L'anàlisi dels textos sembla mostrar que l'Evangelí Mateu (més influït per sant Pau) va accentuar els aspectes en què el Crist de la fe es mostra obedient a la voluntat del Pare, mentre que Marc (el primer des del punt de vista cronològic) i Lluc (especialment 1, 46-54), mostren millor el 'Jesús històric' oposat als romans i més plenament messiànic.

Que els Jesús de la història tingué una clara posició política és obvi: Galilea era un centre d'activitat contra els romans, vol proclamar el 'Regne de Déu' (és a dir, ca contra l'emperador romà), reclama el títol de 'Messies' i quan entra a Jerusalem és aclamat pel poble i acut a l'acció violenta contra els mercaders del Temple. Fins i tot alguns estudiosos consideraven que la mateixa paraula 'Crist' era un concepte revolucionari. Dos reis jueus, Salomó i Ezequies, s'havien anomenat 'christós' i el mot s'usava en sentit antiromà.

Esbrinar qui (i com) era el Jesús històric constitueix un criteri d'explicació necessari per evitar la confusió del missatge cristià amb un ídol. Si Jesús fos un mite i no un home, el seu missatge tindria el mateix valor que el de Apol·lo o el de qualsevol altra divinitat grega de l'època. És a dir, potser ens serviria per meditar, però no podria ser objecte de veritable fe.

Això no nega que en la transmissió del missatge dels primers cristians es barreassin elements fantàstics propis del folklore (la pesca miraculosa, per ex.), igual que les notícies certes i els rumors falsos es barregen en el que sabem de molts dels nostres contemporanis; però en el fonamental l'existència d'un 'Jesús històric' resulta plenament defensable amb criteris aliens a la fe cristiana.

Sabem que existí un 'Jesús històric' per dos tipus de motius:

- (1) Algunes referències indirectes en fonts romanes: Flavi Josep, historiador jueu, parla de la mort de Jaume a Jerusalem i el descriu com a «germà de Jesús, anomenat 'messies'» (Antiguitats Jueves, XX, 9,1). També Tàcit

explica que la culpa del foc de Roma en l'època de Neró fou atribuïda a «una mena d'homes, avorrits pels seus vicis, que la turba anomenava 'cristians'».

(2) Per criteris de coherència històrica, interns als propis Evangelis.

Les referències indirectes poden ser qüestionades (no seria impossible, tot i que sigui difícil, una falsificació de textos). Per tant, la justificació de l'existència històrica de Jesús es fa per criteris de coherència del text.

Els criteris d'investigació més habituals que ens permeten assegurar l'existència històrica de Jesús tal com el presenten els Evangelis són:

«**Criteri de dissimilaritat**» — Les expressions (dits i fets) que no són explicables ni pel pensament jueu ni per l'església primitiva i que tan sols poden. Paraules com 'Abbà' (papà), el baptisme de Jesús, etc.

«**Criteri de dificultat**» — Dits i fets de Jesús incomprensibles en el context social del moment i que més aviat haurien complicat la seva inserció social, coma ara 'Déu meu, Déu meu, Per què m'heu abandonat?', el tracte a la dona adúltera...

«**Criteri de testimoni múltiple**» — Dits 'estranyats' però que recullen moltes fonts com ara 'Regne dels cels' 'Regne de Déu' o 'Regne del Pare' (quatre cops a l'Evangelí de Tomàs).

«**Criteri de rebuig**» — Jesús molestava molta gent (expulsió dels mercaders del temple) cosa que podria explicar la seva mort –i el títol posat sobre la creu ('rei dels jueus').

«**Criteri d'estil personal**» — Amor al pobres, compassió pels qui pateixen (vídues, dones i nens ...).

«**Criteri de les restes de l'arameu**» — De vegades, els Evangelis recullen frases de Jesús en arameu, perquè les consideren intraduïbles o especialment significatives pel seu valor dramàtic [en la resurrecció de la filla de Jaire 'Talithá kúmi' (noia, aixeca't), a Getsemaní, 'Abbà' (Pare)].

Una narració inventada difícilment presentaria el Crist com un personatge tan radical com el que apareix a l'Evangelí. Tot fa pensar que hi ha un personatge històric realment existent que va proferir aquestes expressions, altrament no s'entén que autors diversos haguessin pogut 'inventar' un personatge mític amb trets coincidents i tan oposats al que en l'època hauria pogut ser considerat 'sentit comú'.

Bibliografia:

Antonio PIÑERO (ed): ¿EXISTIÓ JESÚS REALMENTE?. Madrid: Ed. Raíces, 2008.